

Süpük / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Sözler, Türkmen dili

написано kitapcy | 23 января, 2025

Süpük / satiriki hekaýa SÜPÜK

Indi has gowy düşüniş galdym, "süpük"* bir adamdан ybarat däl, biziň hemmämiz ýeri gelende barypýatan süpük ekenik. Eger biziň hemmämiz süpük bolmasadyk, aramyzdan munça süpükler çykmazdy. Her birimizde bolan az-owlak süpüklikler birigip, ynha, şu görşüňiz ýaly uly-uly süpükleri orta çykarýar. Çünki, süpüklik biziň öz içimizde bar. Olary biz öz süpükligimizden döredýäris.

Soňam öz süpükliklerimiziň ýeke-täk bir uly Süpükde birigendigini görüp, oňa gaharlanan bolýas. Bu süpükler hemme ýerde bar, biz süpükler nirede bolsak – olaram şol ýerde...

Uly iş ýeriniň aşakky gaty söwda merkezidi, ikinji gatynda bolsa ýazuw-pozuw işleri edilýärdi. Gyrçuw sakgallaryny üç ýyl öň syrдыranam bolsa, sakgalsyz eňegine häzirem öwrenşip bilmändigini üçin, sakgallyny sypamak üçin elini her gezek

uzadanda, sakgalyna eli ilmän birhili bolýardy.

Üsti aýnaly stoluň arkasyndaky towlanýan kreslosyndan öňe hemişeki ýaly bir aýagyny beýleki aýagynyň aşagyndan geçirip goýupdy, aýagynyň birini bolsa sallap durdy. Uly elsüpürgiji dyzyna ýazypdy, aram-aram bu elsüpürgüç bilen ýüzüniň, boýnunyň, ýeňsesiniň derini sylýardy. Döwrebaplaşmagyň hajathana unitazy bilen ütüginden başga zadyndan zyýan görmedi. Ol hajathana unitazyna hiç öwrenşip bilmedi. Garynlakdygy üçin unitazda oturansoň, agramyny saklamak kyn düşýärdi. Birem ütükden gönenenokdy. Aýagynyň birini syrtynyň aşagyna alyp oturmaşa, ynjalık tapmaýandygy üçin jalbarynyň ütügi pozulýardy. Şonuň üçin ütük bilen hajathana unitazyndan başga döwrüň ösen tehnologiýasynyň hiç birisi bilen arasy erbet dälidi.

Köpçülik ýerlerinde aýallara "Hany" diýmegi öwrendi, galstugam dakynýardy, aý garaz!.. Galstuk dakynmak kyn düşýändigini üçin taýýar daňly, ildirgiçli galstuk dakynýardy. Ol bu dünýäniň işlerini ýola goýşy ýaly, o dünýäniň işlerinem ýola goýdy. Döwrebaplaşmagyň şertlerini nähili berjaý eden bolsa, yslamyň baş şertini-de berjaý etdi. Geçen ýyl hajy bolup geldi. Ýylda iki gezek bolýan dini baýramçylykda hökmany suratda metjide giderdi, hiç haçan baýram namazlaryny sypdyrmazdy. Iş-hysyrdlardan sypynan wagty, mahal-mahal juma namazlaryna hem giden wagty bolardy. Golastynda işledýän işgärlerine berýan aýlygyny zekat, döwlete berýän pajyny pitre, ýitiren puluny sadaka hasaplardy. Remezan aýlarynda yslamyň dördünji şerti orazany berjaý etmese-de, horlanmak üçin berhiz tutup, agyz beklemek borjuny doldurmaga çalşardy. Emma yslamyň başınjı şerti bolan şahadat getirmekde rekord goýan bolsa gerek. Azyndan sagatda birnäçe gezek "kelemeýi şahadat" getirerdi, üstesine her gägirende "Estagpylla" diýmegi hiç unutmazdy.

Geçen ýyl saçlaryny iň gowy saç bejeryän maşynkada bejertdi. Başgabyny çykaranda aşagyndan ak tahýasyny hem çykarardy. Başgabyny stolunyň gapdalyndaky diwardaky asgyja asardy, kellesindäki tahýasy bilen kreslosynda aýbogdaşyny gurup oturardy. Sakgalyny syrдыranyndan bări, saçyny biraz uzaldandygy üçin indi tahýaly hem oturanokdy. Otagyň dört diwarynda-da "Ýa Sabyr", "Erryzk-y alellah", "Elkâsyb-ü Habiballah", "Men sabere zafere", "Ýa Hafyz" diýen ýaly ýazgylardan doldurylandy. Özem hiç tesbi sanamakdan

ýadamaýardy.

Ol elindäki kehribar** tesbisiniň iri dänelerini şakyrdadyp, garşysyndaky kresloda oturan ýaş ýigit bilen gürleşýärdi:

– Ýurtda beren sözünde tapylýan adam galmandyr. Bir söz berdiňmi, ölýänem bolsaň sözünde durmalysyň. Söz diýmek näme? Söz diýmek – namys diýmek...

Bergimi şu gün üzerin diýip ant içip awy ýalaýarlar. Hany, nirede... Biz söz bermegi namys hasaplaýarys. Birisine pylança wagtdan pylan ýerde duşuşarys diýdikmi, rast, iki elimiz ganyň içinde bolsa-da gideris. Söz bu, söz. Sözden dänmek bolmaz... Indi sözünde durýan adamam galmandyr. Öňler bular ýaly namyssyzlyk ýokdy. Allanyň razylygy üçin biri kynçylykdan dynsyn diýip kömek edýärsiň, aýdaly karz berýäرمىşim, ondan soň yzyndan özüň it ýaly ylgap ýörmeli. Eliň bilen bermeli, aýagyň bilen çöplemeli. Walla, sözünde durýan adam galmandyr!..

Ol sözüni heniz gutarmanka, gapdal gapydan eli telefonly kätibi göründi. Ol gelişine telefonda biri bilen gürleşip gelýärdi. Kätip telefonda gepläp oturan eşitmesin diýýän ýaly, trubkany eli bilen ýapyp:

– Başlyk endi, Hurşyt beý siziň bilen görüşmek isleýär – diýdi.

Aýbogdaşyny gurup oturan aýagyny çalşyryp:

– Näme diýip görüşjekmişin meniň bilen. Ýok diý, bärde ýok diý. Gabyr et, enesi ýalamadygy! – diýdi.

Kätip telefonda gürleşip duran adamyna:

– Hurşyt beg, ýaňam bardy, eýýäm gidipdir... – diýdi.

Telefondakyň sözlerini diňländen soňra, ýene elindäki trubkany ýapyp:

– Başlyk endi, şu gün görşeris diýip söz beren ekeniňiz. Edil şu sagatda... Pul meselesimiş, pul berjek diýip randewu alanmyşyňyz.

Ol tesbisini çalt-çaltdan şakyrdadyp gygyryp başlady:

– Eý-hoo, ýok et diýdim-ä, nähil-aý sen?!. Syrkaw-pyrkaw diý. Birden syrkawlady diý, zat diý!

Kätip elindäki telefonynyň trubkasyny süýräp, gapyny daşyndan ýapansoň, başlyk garşysyndaky oturan ýaş ýigide:

– Ýeri, nirde galypdyk? Näme diýip durdum? – diýip sorady. Ýaş ýigit:

– Bu zamanda hiç kim sözünde duranok diýip durduňyz... – diýdi.

– Hä-ä, hawa. Şeý diýip durdum... Diňe sözmi? Alladan gorkmak diýen zat galmandyr. Bankirlik näme? Süýthorluk, arassa süýthorluk, özem kanuny süýthorluk... Haram diýýänem ýok, günä diýýänem ýok... Ahlak galmady, ahlak...

Ýene gapy açyldy we ýaňky kätip:

– Ol işi sorap-idäp anygyna ýetipdirler – diýdi. Başlyk:

– Haýsy işi? – diýip sorady.

– Ýüz elli müň lira karz soran... Ýigrimi baş göterime çenli berýäرمىşin.

– Şu döwürde ýigrimi baş göterim bilen pul berilýäرمى, oglum? Bar bolsa menem aljak...

– Emma bu bary-ýogy alty aý üçin başlyk endi.

Başlyk sakgalynyň yoklugyny unudyp, ýene öwrenen endigini etdi-de, elini eňegini ýetirdi. Sakgalynyň yerinde yoklugyny duýmagyň gahary yüzünden sowluşmanka:

– Girewine goýjak jaýy bir oňly zatmy? – diýip sorady.

– Hawa, binanyň özi suwuň içinde goýanda-da, baş yüz müň çykarjak...

– Onda bolýa. Allajan, bergisini üzüp bilmesin-dä, hernä.

Kätip çekilensoň başlyk gürleşip oturan yaş ýigidine:

– Näme diýip durduk? – diýip sorady.

– Hiç kim Alladan gorkanok, ahlak galmandyr diýýärdiňiz.

– Galmandyr haw-w-aaa... Diňe şomy näme? Ynsap barmy, ynsap? Olam yok. Eý-hoo, giden ýurtda emel edilmedik ýekeje haryt tapyp bolanok. Süýt alýarsyň, ýarysyndan köpüsi suw... Arassa suw diýip gaplanan suwlardan alýaň, hapa suw bolup çykýar. Ýünden edilen diýen eşigi alýaň, pagta garylan keten bolup çykýar. Ynsanlarda ynsap galmandyr...

Ýene gapy açyldy, aňyrdan kätip göründi:

– Başlyk endi, iň soňky tapgyr ugradan ýaglarymyzy seljeriş komissiyasy yzyna gaýtarypdyr.

– Näme üçin?

Kätip keseki adamyň ýanynda aýtmak islemeýän ýaly yaş ýigide bir seredip:

– Neme... – diýdi. – Ýaglarda...

– Garylan diýipmi? Bu gezek näçe göterip goşulypdy?

– Öňki tapgyrda ýigrimi göterimdi, siz az görensoňyz, bu gezekde otuz göterim garylady...

– Tob-a-aa... Seljeriş komissiyasynyň başlygyna näme berdiňiz?

– Otuz müň...

– Tü-üüü... Indi düşündim, harydyň näme üçin yzyna

gaýtarylandygyna. Oňkam dogry. Bu döwürde otuz müň lira näme bolsun?!. Jomart bolsaňyzlaň, jomart... Biz näçe bersek, Alla hem bize şonça berer.

Kätip, otagyna girenden soň başlyk ýaş ýigitden sorady:

– Näme diýýärdim-aý?

– Ynsanlarda ynsap galmady diýipdiňiz...

– Hawa.. Din-imanam galmady. Hiç kim o dünýäni ýada salmaýar. Garyp-gasaryň aladasyny edýän ýok. Hüşür-zekat, pitre, sadaka berýän galmady. Mätäje bereňde-de kysmatyndan artyk bermeli dälseň, soňra mesirgär, hä-ää.. Alla oňa nähili takdyr eçilen bolsa, şona görä bermelidir. Garyba kömek edýän galmady...

Kätip gapdal gapydan kellesini uzadyp:

– Bir hanym siziň bilen görüşmek isleýär. – diýdi. Başlyk jogap berip ýetişmäňkä iki sany aýal içeri girdi:

Aýallardan biri:

– Beýependi, Ýoksul çagalara hemaýat edýän guramanyň adyndan haýyş bilen geldik – diýip, söze başlandan, başlyk:

– Aýal dogan, häzir iş wagty, näme gerek bolsa, çalt aýt. Bir tonnadan aşak bolmasa ýüzden iki göterim kömek ederis. Ýoksul-moksul diýen zat, ondan aşak bolmaz. Atam gelse-de, baş-on manat pul üçin göwnüne degmerin. Içerdäkilere aýdyň, bererler...

Beýleki aýal garyp çagalar barada bir zatlary aýtjak bolanyndan, başlyk:

– Kelläňizi işlediň-de, häzir alyň – diýdi. – Meniň etjek ýagşylygym şundan ybarat. Ertir näme boljagynyň bellisi ýok, ýa bahalar galar, ýa haryt tapylmaz...

– Ýöne biziň haýyşymyz...

– Estagpyrylla... Elimizde bary-ýogy iki dürli haryt galdy.

– Satlyk harytlarymyzyň elli liralygy-da bar, on liralygy-da...

– Ýo-okk, ýok. Komissiýa düzdürip biljek däl. Bizde ýok.

Aýallar çykansoň, pyrlanýan kreslosyna ýazylan körpeçäni çekişdirip ornaşdyşdyr-da, ýaş ýigide:

– Men näme diýip durdum? – diýip sorady.

– Garyplara kömek edýän ýok diýýärdiňiz.

– Hä-ä... Ýok, bolmanam...

Ol elini ýok sakgalyna atyp, eňegini gysymly-da:

– Wyždan galmady, wyždan... – diýip haýkyrdy. – Parahorluk bar ýere ýaýrady. Hemme ýerde berim bilen ýol almaly. Para

bermejegem bolup göräý, işiň ugruna gidermikä? Gitmez. Hiç kimde wyždan galmady...

Edil şol wagtam kätip gapyny açyp:

– Germaniýa sargan harytlarymyzyň konosamenti geldi. Harytlary daşabersinlermi? – diýip sorady.

Başlyk kehribar tesbisini has gaty şakyrdadyp:

– Garaşsyn – diýdi. – Mydam aýdýandyryn: gümrükde garaşdyrylan harydyň her gün getirjek girdejisi artar.

– Baş üstüne, başlyk. Teker lisenziýasynyň çykmagy üçinem ýüz müň lira soraýarmyşlar.

– Ilki bir on müňüň ujuny görkeziň, soňuny görübereris...

Kätip çekilensoň:

– Men näme diýýärdim saňa? – diýip sorady.

Ýaş ýigit:

– Wyždan galmady diýýärdiňiz.

– Ýalanmy? Ortada hiç zat galmady... Ahlakdan, namysdan, ynsapdan, merhemetden nam-nyşan galmady. Munuň soňy gowluk däl... Ýurt çöküp barýar, çökerem...

Elini eňegine ýetirdi, sakgalyny ýerinden tapmansoň, tesbisini öňküdenem çalt şakyrdatdy.

– Ahlak, namys, wyždan, merhemet, din, iman... hiç zat galmady!

– diýip sesini gataldan badyna telefon jyňňyrdady.

Telefondan gelyän sesi eşden badyna, ýaňky gygyryp duran özi däl ýaly sesem, ýüzem üýtgedi. Telefonda gürläp durany diňläp durşuna, arasynda dymyp, şeýle diýýärdi:

– Salam, janym... Salam, geregim! Aýdyp otur! Estagpyrylla...

Ýok, olar ýaly beterem ýaş bolmasyn... Ýaşajyk zatlar öwrenje bolýar, göwnüňi tapyp bilenok. Dullarda-da maza ýok garagöz, höwes bilen ýapyşanoklar, näçesini barlap gördük eýýäm... Sen meniň aýdanyma görä tapjak bol, ärli bolsun, maşgalaly aýal hernäme-de bolsa... Nähili? Blondinkamy? Walla, ölyän-dä men, şolar diýip... Etli-ganly? Ine, onyň bolýa... sen hemme zady taýýarla, men derrewjik barýan, janym... Görüşýänçäk, gülüm...

Ol telefony goýdu-da, ýaş ýigide:

– Näme diýip durdum saňa? – diýip sorady. Ýaş ýigit:

– Hiç zat galmady diýip durduňyz.. – diýdi. Ol ýerinden turdy we diwardaky asgyja asylgy başgabyny alyp durka:

– Hawa, hawa – diýdi. – Hiç zat galmandyr...

EZIZ NESIN.

("Zübük" romanyndan bölek)

*Zübük – öz peýdasy üçin hiç zatdan gaýtmaýan, halal-haramy saýgarmaýan adamlara berilen at. Käbir türk dilçileri bu sözüň "zeýbek" sözünden ýasalandygyny aýdýanam bolsalar, bu pikir bizi şübhelendirýär, sebäbi "zeýbek" diýen söz "efe" (epe), ýa-da "kethuda" ýaly manylary berýär, ikinjidenem türkmen dilinde-de "zübük" sözi bilen meňzeş "süpük" sözünüň duş gelmegi türk dilleriň taryhyny öwrenijiler tarapyndan üns berilmäge we öwrenilmäge degişlidir. Mysal üçin, bizde-de haram keýpi üçin hiç zatdan gaýtmaýan, diňe çekjek keýpinden başga zady göz önüne getirmeýän barypýatan neşekeşe "süpük neşekeş" (başga-da "süpük arakhor", "süpük jelep" we ş.m.) diýilýär. – **terjimeçiniň belligi.**).

**Kehribar – ýantar daşyndan edilen gymmatbahaly tesbih.

Terjime eden: © Has TÜRKMEN. Satiriki hekaýalar